

L'Interregne a Mallorca

Maria BARCELÓ CRESPI
Universitat de les Illes Balears

1. EL TEMA EN LA HISTORIOGRAFIA MALLORQUINA

A l'hora de fer una valoració historiogràfica, s'ha de convenir que, ara per ara, és una de les qüestions més pocs tractades pels historiadors mallorquins.

La decisió donada a Casp al tema de l'Interregne ha estat criticada i enaltida per historiadors en opinions certament diferenciades. De tots és conegut el debat historiogràfic entre Menéndez Pidal i Ferran Soldevila, els quals afronten la qüestió des d'òptiques diferents. La importància del moment i la solució final han generat al llarg del temps moltes recerques i s'han publicat molts estudis dels quals no es farà esment ací.

La historiografia mallorquina ha dedicat un interès molt relatiu a aquest assumpte, fins al punt que, a excepció de les recerques d'Álvaro Santamaría, el període que comprèn els regnats entre Pere el Cerimoniós i Alfons el Magnànim és un dels més poc estudiats. D'altra banda, a la gran majoria d'estudis sobre la història de Menorca o Eivissa, ni tan sols s'hi esmenta l'Interregne.

El primer cronista del regne de Mallorca, Joan Binimelis, en acabar el segle XVI, n'informà breument sense fer-ne gaire comentari. Vicenç Mut, en la centúria següent, aportà algunes dades interessants encara que la seva font bàsicament sia Zurita.

A finals del segle XIX, Àlvar Campaner publicà en el seu *Cronicón Mayoricense* informacions més ben documentades. D'una part, recopilà dades que havien proporcionat els pabordes Bartomeu Jaume i Guillem Terrassa i, d'altra part, notícies provinents de la sèrie del llavors Arxiu del Reial Patrimoni del Regne de Mallorca.

Josep Maria Quadrado, al llibre *Islas Baleares*, tampoc no dedica gaire atenció al tema de l'Interregne, i Pau Piferrer, coautor de l'obra, repeteix informacions que ja havia publicat Campaner. Mossèn Antoni Pons, en els set volums de la *Historia de Mallorca*, també passa de llis i ni tan sols esmenta Ferran d'Antequera.

Álvaro Santamaría, ja en el IV Congrés d'Història de la Corona d'Aragó celebrat a Palma el 1955, elaborà la ponència marc sobre el regne de Mallorca a la primera meitat del segle XV prestant al tema de l'Interregne una atenció especial atès que en revisar la historiografia s'adonà, amb sorpresa, que gairebé no s'havia estudiat. De bell nou tractà el tema més recentment en el llibre *Historia de una marginación: La participación de Mallorca en el Interregno de la Corona de Aragón*, publicat el 2003, en el qual fa una anàlisi acurada i completa dels fets i prova l'interès de l'autor pel conflicte generat el 1410. Sens dubte, es tracta d'una aportació copiosa que de moment ha omplert el buit, potser relatiu,

del passat medieval mallorquí a l'inici del segle xv. A la introducció, consta un estat de la qüestió molt complet.

És cert que alguns historiadors de fora, sense aprofundir-hi, han citat de passada i de manera tangencial l'exclusió mallorquina en tot el procés de les deliberacions per al nomenament d'un nou rei. En aquest sentit, cal apuntar els noms de Jaume Vicens Vives, Josep Plana i Borràs, Santiago Sobrequés Vidal, Manuel Dualde Serrano, José Camarena Mahiques o Jesús Mestre, en una obra més recent, només per esmentar alguns noms.

Santamaría, a *Historia de una marginación: La participación de Mallorca en el Interregno de la Corona de Aragón*, ha tret a la llum documentació abundant, amb preferència de l'Arxiu del Regne de Mallorca, però també d'altres llocs, algun document ja publicat, que analitza al llarg de l'estudi i que aporta en un apèndix certament exhaustiu. Aquest autor indica que, entre els milers de registres conservats a l'Arxiu del Regne de Mallorca, sols dos contenen documentació específica i essencial sobre l'Interregne. Es tracta del registre 2 de la sèrie Actes del General Consell (1410-1412) i el registre 422 de Pregons (1405-1419). És cert que en altres es poden trobar dades, mínimes, que poden completar la informació anterior. Igualment s'endinsa en documentació d'Aragó, València i Barcelona. En conjunt, el corpus documental que serveix d'apèndix al llibre, l'integra la selecció de cinquanta-cinc documents que constitueixen el testimoni viu sobre els fets tot just abans, durant i immediatament després de l'Interregne esdevinguts a Mallorca i en el context de la Corona d'Aragó.

2. LA CRISI SUCCESSÒRIA

L'Interregne, segons és sabut, es va plantejar quan a la Corona d'Aragó morí el rei Martí l'Humà el 31 de maig de 1410 sense deixar successor legítim ni natural. La darrera voluntat del monarca, pel que fa a la successió, esdevingué polèmica fins a la resolució final mitjançant el Compromís de Casp.

A Mallorca, la inesperada mort del rei va ser comunicada a tothom el dimecres 4 de juny de 1410 de part de Pelai Unís, lloctinent del governador en el regne Roger de Montcada, a proposta dels jurats de la Universitat mitjançant un pregó per via d'urgència. S'hi insistia expressament en el dol a servir per part de la gent i, en concret, «que d'aquí avant no gosen portar vestadures de color sinó negres o scures e les dones no gosen portar vestadures de color sinó mantells verds e cotes scures sens sobrepòsits e que nagon no gos ballar ne cantar ne sonar als cuns sturmens de alagria sots pena de xxv lliures. E açò fins que hagen altre manament en contrari e les obsèques les quals se han a ffer per honor del molt alt e victoriós senyor en Martí per la gràcia de Déu rey d'Aragó e nostre qui és passat d'aquesta vida sien fetes e complides». Jurats i consellers vestiren gramalles de dol, com també els jurats de les viles foranes, i s'acordà celebrar funerals en les esglésies de tot el regne. Això no obstant, no es designaren ambaixadors per assistir als funerals a celebrar a Barcelona argumentant la manca de recursos.

Segons notícia recollida per Àlvar Campaner al *Cronicón Mayoricense*, el lloctinent de governador i altres oficials reials resolgueren la celebració de solemnes exèquies en sufragi de l'ànima del difunt monarca que tengueren lloc al pati del castell reial com s'havia fet amb els monarques predecessors i l'endemà es féu el mateix per compte dels jurats del regne a la seu de Mallorca.

A la sessió del Gran i General Consell del dimecres 6 de juny de 1410, es proposà que tots els oficials reials de Ciutat i de la Part Forana prestassin jurament amb la promesa d'emparar els privilegis del regne i defensar-lo davant les circumstàncies del moment, així com que prestassin de manera anticipada homenatge a qui seria rei com a senyor natural i vertader de Mallorca. Misser Arnau de

Mur, jurista de prestigi reconegut, s'encarregà de redactar la fórmula del jurament. Val a dir que en aquesta mateixa sessió es va cancel·lar, atesa la mort del rei, el pagament del maridatge que se li havia atorgat de deu mil florins i que es van destinar a les necessitats del regne.

El dia 10 del mateix mes, Mateu de Lloscos, procurador reial, a petició dels jurats i davant la demanda de teles per a la confecció de gramalles de dol amb motiu de la mort del rei, manava que, qui en tengués, les posàs a la venda a les portes de casa seva segons el preu taxat pel mostassaf Pasqual Cirera sota pena de deu lliures que serien aplicades al fisc reial.

3. EL DIA A DIA DE L'INTERREGNE

Álvaro Santamaría assenyala tres fases ben definides en l'evolució del procés de l'Interregne.

Una primera fase correspondria als primers temps, des del mes de juny de 1410 fins al maig de 1411. Foren temps d'incertesa arreu dels territoris de la Corona i és quan Jaume d'Aragó, comte d'Urgell, es postulà com a futur rei perquè, presumiblement, en ell concorrien més drets. El mateix governador de Mallorca, Roger de Montcada, era urgellista. En una segona fase, des de juliol fins a desembre de 1411, les tensions polítiques augmentaren sobretot a València i a Aragó, on les posicions dels bàndols s'accentuaren i els partidaris del candidat Trastàmara guanyaven terreny. En la tercera fase, de gener a juny de 1412, les converses entre emissaris començaren a deixar veure un acord després de dinou mesos d'Interregne. El gener de 1412, a Alcanyís, i més tard, el juny, a Casp, els compromissaris resoldrien l'Interregne en proclamar rei de la Corona d'Aragó Ferran de Trastàmara, altrament conegut com a Ferran d'Antequera. Ara bé, els emissaris mallorquins quedaren fora de joc. Aquest fet és el que correspon a la tan debatuda marginació mallorquina en el Compromís de Casp.

A l'inici, la postura de Mallorca va ser de no prendre posició per cap pretendent concret i així es pot observar en l'acord del divendres 8 de juny, quan el Consell General instà tots els oficials reials, consellers i jurats de la ciutat i de les viles perquè prestassin un jurament de lleialtat i fidelitat al rei, de moment ignot, que fos proclamat segons justícia. Dos dies després, el loctinent Pelai Unís manava celebrar misses a totes les esglésies, monestirs i capelles perquè Déu il·luminàs la gent a favor de la pau i la concòrdia i que prestàs obediència a qui resultàs proclamat rei de la Corona d'Aragó.

És cert que els aspirants a la successió comunicaren els seus drets a les autoritats del regne de Mallorca per tal de guanyar adeptes i a la recerca de suport. Així, Alfons d'Aragó, duc de Gandia, el 2 de setembre de 1410, exposava en una carta al governador Pelai Unís i altres oficials reials els seus drets a la Corona com a hereu més pròxim mascle i de legítim matrimoni, nét de Jaume II i nebot d'Alfons el Benigne, i el mateix contingut era remès en una altra carta al Consell General de Mallorca indicant que solemnes doctors havien reconegut, després d'examinar tots els testaments dels reis passats, que els regnes i les terres de la Corona d'Aragó li pertanyien. D'altra banda, des del monestir català de Bellpuig, el 10 d'octubre de 1410, el comte d'Urgell agràia en una missiva al procurador reial Mateu de Lloscos tot el que estava fent al seu favor i en la qual es podia llegir: «Vos açí desijats que nostra justícia sie mantenguda, e treballats en lo bé avenir d'aquella, de que nos havem gran grat, pregants vos que d'açí avant continuets axí com bé havets començat, per manera que migençant vostre treball conseguiscam nostre obtat. Certificant-vos que de vostre treball e servey, com loch haurà, reportarets condigna remuneració.»

Una carta semblant, amb molt poques variacions, va rebre Pelai Unís. L'un i l'altre replicaren al comte d'Urgell dient-li que estava mal informat, ja que «nos jamés treballam per lo dit senyor comte en res, mes nos, e tots quants som en aquest regne, treballam e havem treballat e treballarem, que-

faça missatgeria presta per anar al loch on se dege, ab lo general de tots los regnes e terres de la senyoria e Corona d'Aragó, determenar per justícia a qui pertanyerà la successió verdadera de la dita corona reyal e de totes ses terras e regnes e senyories». Mentrestant, el 7 de juny de 1411, Pedro González de Palacio, enviat de Castella, entregava als jurats i al Consell General de Mallorca una carta del rei Joan II datada a Valladolid el 9 d'abril en la qual, segons l'opinió dels juristes que havien estudiat els testaments reials de la Corona d'Aragó, el seu oncle, l'infant Ferran, era considerat l'hereu amb més drets per ser el mascle legítim de més pròxim parentiu, i una altra carta de la reina mare i regent Caterina de Lancaster sobre els drets que concorrien en l'infant Ferran de Trastàmara.

La situació d'Interregne preocupava. El dilluns 10 de novembre de 1410, un pregó de Pelai Unís notificava a tota persona de qualsevol llei o condició que el papa Benet XIII «havent compassió de la tribulació en la qual los regnes e terres de la senyoria e dignitat de Aragó són possats per la mort del molt alt príncep e victoriós senyor en Martí per la gràcia de Déu rey d'Aragó de recordable memòria lo qual és passat d'esta vida no dessignat alcun cert succehidor e axí matex delles pestilèncias e mortaldats les quals destruxen les gents dels dits regnes e terres».

El papa havia ordenat i atorgat que en cada església i monestir de la dita senyoria on hi hagués cinc clergues o més «sia feta sollemna e devota processó e aquella acabade sia dita la missa del Sant Sperit ab les sues oracions. Tot per a que Déu vulla illuminar los coratges de lles gents e pobles de la dita senyoria a tota pau e concòrdia e a notícia e obediència de aquell qui segons Déu sia nostra var-tader senyor Rey e príncep e qui lo dit poble puxa regir e governar a glòria sua e a salut e tranquil·litat de totes les terres dessus dites e vulla nossaltres guardar de les dites pestilèncias e mortaldats e relevar aquesta plagua qui are hic és». Pelai Unís, com a lloctinent del governador Roger de Montcada, i els jurats i el capítol de la seu acordaren dur a terme una solemne i devota processó general el primer dimarts següent al dia de la festivitat de Sant Martí, la qual «partirà de la Seu e vendrà a la plassa de la cort e farà la via de Sant Nicholau vey e per la pellisseria e per la fustaria e tornarà a la Seu hon haurà sollempna sermó». S'atorgarien quaranta dies de perdó a aquelles persones que portassin lluminària, als qui dejunassin i als qui hi anassin descalços.

En una successió cronològica dels fets, quant a la participació o no-participació mallorquina, a finals d'estiu de 1410 començaren les actuacions. El divendres 5 de setembre es reuní el Gran i General Consell, «per fer electió de missatgers los quals han de anar per rahó de la determinació del Rey e Senyor esdevenidor». Entre els elegibles, es proposà Arnau de Mur, que ja en vida del rei havia estat designat «per dar consell al dit Senyor a qui pertanyeria la successió dels dits regnes e terres de la sua senyoria». Emperò el prestigiós jurista contestà que hi renunciava. Se suscità divisió de parers i es proposà la sessió per a l'endemà quan, mitjançant votació, s'hagué d'admetre la renúncia.

El 19 de febrer de 1411, el Parlament de Catalunya va comunicar al Consell General de Mallorca que es reunirien representants dels regnes i de Catalunya amb la finalitat de resoldre el tema successori. Per això, el divendres 3 d'abril es van elegir en votació secreta els síndics i els ambaixadors del regne de Mallorca que participarien en la reunió. Foren: mossèn Bartomeu de Tagamanent, cavaller, i misser Arnau de Mur, jurista, ambdós en representació de la ciutat de Mallorca, i Jaume Albertí, conseller prohóm d'Inca, en representació de la Part Forana. Tots ells tenien encomanades algunes instruccions en el sentit d'actuar com a delegats del regne, concordar amb els altres legats dels diversos regnes a qui correspondria la Corona atenent-se sempre a la legitimitat i la justícia, i procurar mantenir la unió dels territoris de la Corona d'Aragó, jurar i prestar homenatge a qui resultàs just i legítim rei, i instar-lo a reparar greuges perpetrats al regne de Mallorca i que en confirmàs els privilegis. Aviat es van procurar les mesures per a atendre les despeses dels emissaris fins a 1.500 florins. Tot

plegat significava que el Consell General els facultava per intervenir i participar d'igual manera que ho farien els delegats d'Aragó, València i Catalunya, cosa que, com es veurà, no va succeir.

El divendres 24 d'abril, el General Consell debatia sobre si els missatgers elegits havien de partir de seguida o si calia esperar fins a saber certament el lloc fixat per a tractar i determinar «la elecció e declaració de aquell qui benaventuradament serà nostre just, vertader e legítim Rey y Senyor e succedidor general en tots los regnes, principat, senyories e terres que possahia e pertanyien al molt alt senyor rey en Martí d'alta recordació».

Aleshores començà un periple llarg i complicat per als síndics mallorquins, els quals desembarcaren a Barcelona el 21 de juny i a qui ben aviat es va notificar que fins al 20 d'agost el Parlament no es reuniria per tractar el tema de l'elecció del rei i que no ho faria a Barcelona, sinó a Tortosa. Durant el temps perdut, es mogueren entre la Ciutat Comtal i la ciutat a la vora de l'Ebre.

El dia 20 de setembre foren avisats que entre ells elegissin un emissari per anar a Alcanyís a negociar juntament amb els dels altres regnes. Hi anà Bartomeu de Tagamanent i el resultat fou el d'un inacabable diàleg per aproximar postures antagòniques. De bell nou a Tortosa, ja començaven els rumors que Mallorca resultaria marginada o exclosa dels acords contrets en les negociacions. El perquè és una pregunta que encara queda sense resposta.

En aquest ambient va sobrevenir el desànim, almenys per part d'Arnau de Mur. Mentrestant, a títol particular com a jurista i súbdit de la Corona, a Tortosa estant, presentà davant el Parlament de Catalunya dotze conclusions de «filosofia moral» sobre la successió a la Corona d'Aragó. Al preàmbul deia: «Al molt reverent, egregi e honorable Parlament del Principat de Catalunya, ajustat e resident en Tortosa, n'Arnau de Mur, doctor en decrets, ciutadà de Mallorques, no com a un dels missatgers del dit Regne mas com a doctor simple e un dels sotsmesos de la reyal Corona, per deute de sa lealtat e naturalesa e descàrrech de sa consciència, proposa e denuncia les conclusions següents de filosofia moral e rahó natural procehints, les quals sotsmet a correcció de tots aquells qui mills hi vejen.» La dotzena de punts continuava amb el prec que «lo present Parlament prengua si res atrobarà útil». La figura d'Arnau de Mur registra un passatge en la seva vida particular si més no curiós quan des de la torre de ca seva, el 1412, va albirar l'arribada d'enemics i tot seguit pogué avisar del perill de l'estol genovès que s'apropava a la ciutat de Mallorca des del cap Blanc, la qual cosa evità desastres majors.

A Tortosa, entre altres arguments, es divulgaren dubtes sobre si el regne de Mallorca era un regne lliure o amb dependència del Principat de Catalunya, la qual cosa era errònia i falsa. Per això, el dissabte 5 de desembre de 1411, els emissaris adreçaren diversos escrits al Parlament de Catalunya, mitjançant requeriment notarial, amb la intenció de clarificar tot el tema i sobretot que se'ls admetés en les converses sobre l'elecció de nou rei. Hi insistiren el dimecres dia 9, emplaçant el Parlament català que es definís sobre si considerava que la Corona d'Aragó estava formada per quatre parts amb la mateixa capacitat jurídica cada una per a participar en l'elecció del futur rei, ja que no se'n podia marginar cap. La resposta, de moment, no arribà.

L'arquebisbe de Tarragona, que aleshores presidia, en funcions, el Parlament català, el dimarts 16 de desembre de 1411 declarà que defensaria els privilegis del regne de Mallorca i per això els emissaris retiraren els requeriments dels dies 5 i 9 àdhuc cremant les cèdules presentades. L'arquebisbe manifestava que no s'havia perjudicat el regne de Mallorca i que estava disposat a defensar com a pròpies les seves llibertats. Els mallorquins van creure en la intenció del Parlament català fins al punt que Arnau de Mur exaltà l'amor i la unió entre Catalunya i Mallorca.

Passaven els dies i el 22 de gener de 1412, des del Parlament català, se'ls va avisar que podien per-

sonar-se a Alcanyís. Els mallorquins no sabien que des de feia dies els catalans i els aragonesos s'hi reunien i deliberaven en l'església major en sessions de matí i tarda i que fins i tot hi assistia un enviat del papa Benet XIII, i molt més ignoraven el que s'hi tractava en secret.

En efecte, a finals de gener, els parlamentaris catalans i aragonesos informaren de paraula dels acords presos, acords que no tingueren el consentiment ni la voluntat ni la intervenció dels mallorquins. De bell nou a Tortosa, s'assabentaren del que corria per la ciutat a mitja veu, és a dir, de l'existència d'un document que regulava l'elecció de nou membres repartits en tres ternes en les quals no entraven els mallorquins. Debades redactaren una proposta exposant que la comissió fos paritària amb quatre electors per a cada entitat política de la Corona d'Aragó a més d'altres propostes alternatives. Semblava increïble, però l'exclusió de Mallorca del procés negociador de l'Interregne era un fet irreversible sense cap paraula d'explicació en aquest sentit. S'evidenciava que el regne de Mallorca era la part més fràgil, políticament i econòmica, de la Corona d'Aragó.

A mitjan febrer, els emissaris mallorquins es disposaven a retornar a la seva terra, però davant la injusta exclusió de Mallorca «en lo fet de la successió», consideraren amb bon criteri demorar alguns dies el seu retorn. Aprofitaren per insistir diverses vegades en el seu desacord i expressar la preocupació sostinguda perquè tot plegat podia entendre's com un dubte sobre la identitat del regne de Mallorca com una part autònoma dins el context de la Corona d'Aragó. A més, van requerir al Parlament de Catalunya l'entrega de còpies dels acords presos a Alcanyís per presentar-les al Consell General de Mallorca. No es conformaven a ser testimonis dels fets, sinó que exigien ser-ne partícips com a representants legítims del regne. Res es va complir.

Així i tot, el dia 11 de febrer de 1412, els enviats mallorquins, ignorant que la concòrdia catalanoaragonesa d'Alcanyís ja estava tancada, encara que no signada, i que marginava definitivament el regne de Mallorca, a més a més presentaren una proposta de set fórmules alternatives sobre el nombre de persones facultades per a elegir el monarca. Una proposta del 22 de febrer, a Tortosa, en què reiteraren els seus arguments davant el Parlament de Catalunya és, de fet, el tercer requeriment notarial. I encara n'hi hauria un de quart del dia 1 de març repetint la invalidesa de tot el que s'havia acordat a Alcanyís sense la seva intervenció i reafirmant que el regne de Mallorca tenia la mateixa capacitat jurídica i el mateix dret que els altres per a participar en l'elecció del futur rei.

La resposta del Parlament català no es féu esperar i el divendres 4 de març demanava paciència als mallorquins i els informava que no se'ls podia passar còpia de tot el que s'havia acordat a Alcanyís i que ja se'ls comunicarien els noms dels nou electors quan fossin nominats.

El que resulta més sorprenent és que no consti —almenys coneguda fins ara— cap documentació explicativa del perquè es va apartar els emissaris mallorquins de participar en les negociacions adreçades a la designació d'un nou monarca de la Corona d'Aragó que també seria rei de Mallorca. Quina raó hi havia per a aquesta exclusió? Tal vegada que Mallorca no tenia corts? No es donà cap explicació formal. Semblava que les decisions eren preses pels territoris peninsulars i, potser de manera més especial, els històrics, els fundacionals (Catalunya i Aragó), pel seu major pes demogràfic, econòmic i polític. Santamaría es demana si hi va incidir una mentalitat, molt arrelada a la Corona d'Aragó, propícia a veure els territoris de més enllà de la mar com a àrees distants, secundàries i addicionals a la Corona i afirma que això es manifestaria en el sentit que ni el regne de Sardenya ni el de Sicília tampoc no participaren en cap fase del procés negociador de l'Interregne. Raonablement, res podia explicar tal exclusió.

La resignació dels mallorquins potser s'explica pel fet que en aquelles saons importava per damunt de tot elegir rei i evitar la crispació política creixent així com impedir una confrontació armada,

la qual cosa podia implicar la ruptura de la unió de la Corona d'Aragó; o sia, arribar a la solució de l'Interregne per la via parlamentària i ràpida i no per la via armada.

Amb el pas dels dies prenia força la idea de la necessitat o conveniència de reunir un parlament general de la Corona amb la participació d'aragonesos i catalans, però deixant en principi de banda els altres representants. El regne de Mallorca, altrament quedaria apartat? De moment, els emissaris mallorquins romanien a la ciutat de Tortosa en espera de noves.

4. LA CONCÒRDIA D'ALCANYÍS

Signada el 15 de febrer de 1412, després de moltes deliberacions entre aragonesos i catalans, seria clau en la resolució de l'Interregne. L'objectiu que pretenia era que, al més aviat possible, es procedís a l'elecció de candidat que, en justícia, havia de ser rei de la Corona d'Aragó. La comissió considerà que, per a evitar la confusió si eren gaires les persones electores, seria millor deixar-ho en mans només d'algunes, concretament de nou.

El procediment d'elecció, les votacions, l'aprovació pel parlament, etc. han estat certament debats per la historiografia. Ara bé, en una normativa tan ampla no s'esmenta el regne de Mallorca, com si no fos des de 1229 part de la Corona d'Aragó, deixant de banda els anys de la monarquia privativa.

L'exclusió adoptada sembla que fou a proposta o suggeriment dels parlamentaris aragonesos i acceptada pels catalans, la qual cosa ha estat considerada una arbitrietat jurídica considerable i un gran atropellament polític de l'Interregne. A més d'antijurídica en el fons, fou desconsiderada en la forma, atès que s'evidenciava la contradicció entre el que es deia als emissaris mallorquins i el que, de fet, es practicava.

5. EL COMPROMÍS DE CASP

A la darrera fase de l'Interregne, després de molts mesos d'incertesa i de vegades arribant a la conflictivitat armada, segons opinió de Jaume Vicens Vives era inevitable el triomf del Trastàmara ateses totes i cadascuna de les circumstàncies concurrents. Els nou compromissaris de Casp així ho resolgueren el 28 de juny de 1412.

Francesc del Postigo fou enviat a Casp pel Consell General de Mallorca. Després de la travessia Mallorca-Barcelona, continuà la llarga ruta que l'havia de portar des de la Ciutat Comtal fins a la vila aragonesa passant per Tortosa i Morella. Assistí a la solemnitat de l'ofici pontifical oficiat pel bisbe d'Osca i al sermó de fra Vicent Ferrer, en solitari, entre les ambaixades dels parlaments català, aragonès i valencià. Presentà la carta credencial del Consell General de Mallorca als nou electors i en va rebre la que aquests remetien als jurats i al Consell General de la ciutat i regne de Mallorca. Els nou digueren que Postigo havia arribat tard i que per això no havia pogut complir les coses encomanades. Encara que no consti, sens dubte la comanda era la protesta formal per l'arbitrària exclusió dels emissaris del regne de la tanda de negociacions per a procedir a l'elecció de monarca, també rei de Mallorca.

Els nou entregaren a Postigo una missiva notificant al Consell General de Mallorca l'elecció de Ferran d'Antequera, alhora que manifestaven la seva ferma convicció que tots els súbdits del regne de Mallorca es comportarien com a bons i lleials vassalls. A més, advertien que aviat els parlaments trametriren ambaixades al rei i que, si a Mallorca interessava, encara eren a temps de fer-ho abans que el monarca partís cap a Saragossa, on havia de ser coronat. La invitació arribava tard, quan el mal —el mal de l'exclusió— ja estava fet. L'endemà, Francesc del Postigo va emprendre el retorn cap a Mallorca.

Ferran d'Antequera va ser elegit rei pels nou compromissaris el 24 de juny de 1412 sense gaire sorpresa, perquè només donaren legalitat a una situació ben visible en la qual solament dos dels representants catalans votaren, tímidament, a favor del comte d'Urgell.

Ernest Belenguer, tractant de l'extinció de la dinastia comtal i analitzant el comportament de cadascun dels regnes entorn del Compromís de Casp, afirma que el regne de Mallorca, immers en una forta crisi, mai no va ser atès, mentre que, per exemple el regne d'Aragó ja féu prevaler els seus criteris en la reunió preparatòria d'Alcanyís, el de València imposà el seu punt de vista amb la veu de fra Vicent Ferrer i Catalunya va practicar més aviat la inhibició.

És interessant tenir en compte, en el conjunt de la situació de l'Interregne, la postura del papa Benet XIII. Com s'ha dit, el novembre de 1410 manava fer processons perquè Déu concedís pau i tranquil·litat a la Corona d'Aragó. Tal com anaven succeint els fets i davant les circumstàncies, va dirigir a les autoritats de cada un dels territoris i potser també als capítols catedralicis un breu apostòlic subscrit el 20 de gener de 1412 exhortant de bell nou a la concòrdia i la pau entre els pobles alhora que insistia en la urgència de procedir a l'elecció de successor. I tres dies després una butlla requeria una altra vegada l'atenció sobre el tema. Ara bé, l'ombra interessada de Benet XIII va moure moltes voluntats vers el candidat que li convenia, que era l'infant castellà. Així, Jerónimo Zurita ja opinava que a Benet XIII li convenia prendre partit a favor de Ferran atès que d'aquesta manera tindria l'obediència dels castellans en la difícil situació del Cisma. Pel seu llinatge amb parents influents i poderosos, la seva mediació pesava en la societat, i tant a la Corona de Castella com a la Corona d'Aragó i a la sentència de Casp s'entreveu la voluntat papal. La seva posició trastamarista era coneguda i tal vegada aquesta postura tan subjectiva li ha valgut crítiques i recriminatòries per bona part de la historiografia, sobretot la catalana.

Una vegada coneguda la notícia del nou rei, el dia 2 de juliol de 1412 el Reial Patrimoni pagava una lliura a Joan Girart, trompeta de les corts; Guillem Huguet i Tomàs Huguet, trompetes; Tomàs Fornés i Pere Castellnou, bombardar i xeremies, i Guillem Alegre, sabater, pel salari de «fer la crida e denunciació, per los lochs acostumats de la ciutat de Mallorques, de manament del honorable lochtinent general de governador, com lo dit senyor infant don Fernando de Castella, net del molt alt senyor en Pera, rey d'Aragó, era stat per justícia determenat esser rey de Aragó, e que tot hom fes alimares e altres alegries». És cert que hi hagué un ambient de satisfacció oficial, tal vegada pel cansament provocat per la incertesa i la inseguretat durant dos anys, i pel fet que la sentència de Casp significava el final de l'Interregne.

Això no obstant, el dia 3 de juliol, uns homes intentaven partir del port de Sóller cap a Catalunya. Es tractava de contraris al nou rei que el lloctinent general del governador Pelai Unís arribà a temps de detenir abans que es fessin a la mar. Calia impedir no sols la resistència, sinó també la sortida d'urgellistes de Mallorca. Ja el mes de maig, un correu del pretendent infant de Castella havia alertat les autoritats mallorquines sobre una presumpta conspiració urgellista per a incitar els mallorquins a favor del comte d'Urgell, de la qual no obren gairebé notícies. De fet, devien ser pocs.

El cronista Vicenç Mut, a mitjan segle XVII, tot recollint informacions dels *Anales* de Zurita, comenta que hi hagué participació mallorquina als actes de coronació del nou rei a Saragossa, representada per Berenguer de Tagamanent, Arnau de Mur i Jaume Albertí. Tal vegada cal interpretar-ho com una merescuda compensació a les males hores suportades a Tortosa i Alcanyís. El rei confirmà a Saragossa els privilegis de Mallorca i el regne li atorgà, en concepte de coronatge, una subvenció de dotze mil florins d'or i més envant dotze mil més com a contribució a les despeses de la campanya per a sufocar la revolta del comte d'Urgell.

La nova dinastia practicà més aviat una política de conciliació al regne de Mallorca. Ferran de Trastàmara no canvià els oficials reials ni els jurats de la ciutat ni de les viles. Tot quedà igual, fins i tot Roger de Montcada, considerat urgellista, seguí titulant-se governador de Mallorca quan des de 1408 residia a Catalunya, i morí a Barcelona el novembre de 1413 mantenint el títol. Mentrestant, a Mallorca, el lloctinent de governador Pelai Unís continuà exercint, com abans de l'Interregne, el càrrec que li fou confirmat pel nou rei. És cert que cessà el procurador reial Mateu de Lloscos el març de 1413, substituït per Pere Casaldàguila.

Alguns altres protagonistes de la vida política durant l'Interregne continuaren al seu lloc. Berenguer de Tagamanent fou jurat en cap en 1415-1416 i en 1417-1418, i exercí la lloctinència reial com a substitut durant l'absència de Pelai Unís. Arnau de Mur fou elegit jurat ciutadà el 1414 i, a més, era l'advocat de la Casa de la Juraria i dugué a terme una ambaixada el 1419 i el 1426. Jaume Albertí, l'altre emissari, ric terratinent d'Inca, fou conseller en representació d'aquesta vila al Consell General de Mallorca durant diversos anys i exercí el rellevant càrrec de síndic clavari de la Part Forana.

6. SANT VICENT FERRER I LA SEVA ESTADA A MALLORCA

Després de Casp, el frare valencià defensà la sentència dels nou compromissaris per diversos territoris de la Corona a través dels seus sermons. Precisament Casaldàguila acollí amb satisfacció fra Vicent Ferrer, considerat per un certa crítica el cervell conspirador que induí a alguns electors a donar el seu vot a l'infant de Castella.

El bisbe de Mallorca, Lluís de Prades, tot i ser parent del comte d'Urgell, admeté el rei Ferran, tal vegada perquè era camarlenc pontifici i fidel seguidor de Benet XIII. El prelat mallorquí no dubtà a propiciar la predicació de sant Vicent. Així, el 27 de novembre de 1412, es dirigia al Gran i General Consell animant-lo perquè convidàs el frare dominic. D'altra banda, el rei, amb un interès particular, suggerí que des de València es desplaçàs a Barcelona per embarcar després cap a Mallorca, cosa que féu el divendres primer de setembre de 1413 essent rebut amb una gran solemnitat. Sembla que s'hostatjà al palau episcopal.

A la nit descansà i resà. L'endemà, dissabte, celebrà missa cantada a l'església de Sant Domingo i hi predicà amb molta concurrència de gent. Tot i tractar-se d'un edifici de grans dimensions, no hi caberen i moltes persones van haver de quedar-se a fora. Després hi va haver la processó dels disciplinants i a la nit sortí una gran multitud pels carrers: homes, dones i joves que s'assotaven.

El procurador reial, el dia 11 de setembre de 1413, informava al rei que el frare dominic havia arribat a la ciutat per predicar i fer processons tot implorant pluja davant la forta sequera existent. Després de tres dies de predicacions «ha molt bé plogut per tota l'illa de que la gent s'és molt alegrat». Sens dubte quedava enrere el problema de l'Interregne, de moment.

El seu periple per la Part Forana començà a principi d'octubre per Valldemossa, on feia poc temps que s'havien instal·lat cartoixans i jerònims, els uns i els altres molt afavorits per Benet XIII pel que fa a la dotació i ordes addictes incondicionalment a l'obediència d'Avinyó. A més, fra Vicent era germà de fra Bonifaci, cartoixà, que influí de manera notable quan es fundà i es dotà el monestir de Jesús Natzarè de Valldemossa. Continuà l'itinerari pels pobles més importants de l'illa, com eren Sóller, Bunyola, Alaró, Binissalem, Inca, Pollença, Alcúdia, sa Pobla, Muro, Sineu, Petra, Capdepera, Manacor, Felanitx, Santanyí, Campos i Porreres. I encara tornà a predicar a la ciutat entre el 7 de desembre i el 17 de gener, per retornar llavors a Catalunya.

Els sermons de sant Vicent Ferrer tenien un important contingut moralista, fomentaven la pietat,

inculcaven els dogmes fonamentals, encaminaven cap a l'oració... Predicà a moltes viles i encara avui es manté el seu record en el camp de la cultura popular: la tradició assenyalava l'indret on es dirigia a la gent en la cruïlla principal del poble, se'l recorda amb cançons populars, etcètera.

A MANERA DE CONCLUSIÓ

La mort de Martí l'Humà sense descendència legítima originà un greu conflicte tot i l'intent de legitimar un nét seu per branca il·legítima. Així mateix, els nou compromissaris de Casp lliuraren el tron de la Corona d'Aragó al príncep castellà, que també provenia d'una branca bastarda.

En relació amb el regne de Mallorca, l'anomenada «traïció de Casp» deixà empremta, en el sentit que el reialme quedà en una situació política d'apèndix en el conjunt de la Corona.

Mallorca, malgrat tots els intents de participació activa, quedà al marge del procés d'elecció del nou monarca. És un dels capítols més poc estudiats de la història mallorquina i un dels més arbitraris, antijurídics i desconsiderats envers un dels regnes integrants de la Corona amb els mateixos drets que els altres. Almenys aquesta és l'opinió generalitzada emesa sobre el tema.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- BATLLE, Carme (1999). «L'expansió baixmedieval (segles XIII-XV)». A: VILAR, Pierre (dir.). *Història de Catalunya*. Vol. 3. Barcelona: Edicions 62.
- BELENGUER CEBRIÀ, Ernest (1996). «Temps d'expansió i temps de crisi». A: *Història, política, societat i cultura dels Països Catalans*. Vol. 3. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, p. 17-73.
- CAMPANER I FUERTES, Àlvar (2007). *Cronicón Mayoricense*. Palma: Sa Nostra, Caixa de Balears.
- MARTÍNEZ FERRANDO, J. ERNEST; SOLSONA CLIMENT, Francisca (1953). «San Vicente Ferrer y la Casa Real de Aragón». *Analectia Sacra Tarraconensis*, núm. 26, p. 1-143.
- MENÉNDEZ PIDAL, Ramón (1964). «El Compromiso de Caspe, autodeterminación de un pueblo». A: MENÉNDEZ PIDAL, Ramón (dir.). *Historia de España*. Vol. XIV. Madrid: Espasa Calpe, p. I-CLXIV.
- MESTRE, Jesús (1999). *El Compromís de Casp: Un moment decisiu en la història de Catalunya*. Barcelona: Edicions 62.
- PÉREZ MARTÍNEZ, Llorenç (1957). «Misión apostólica de San Vicente Ferrer en Mallorca». *Studia*, núm. xxviii, p. 133-158.
- (1958). «Misión apostólica de San Vicente Ferrer en Mallorca». *Studia*, núm. xix, p. 2-18.
- PIFERRER, Pau; QUADRADO, Josep Maria (1888). *Islas Baleares*. Barcelona: Cortezo.
- ROSSELLÓ LLITERAS, Joan (1987). «San Vicente Ferrer: su misión en Mallorca (1413-1414)». *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana*, vol. 43, p. 71-72.
- SANTAMARÍA, Álvaro (1955). *El reino de Mallorca en la primera mitad del siglo xv*. Palma: Diputación Provincial.
- (2003). *Historia de una marginación: La participación del reino de Mallorca en el Interregno de la Corona de Aragón*. Palma: Institut d'Estudis Balearics.
- SANTAMARÍA, Álvaro; BARCELÓ, Maria (1986). «Església i administració a Mallorca en l'època del Cisma d'Occident». A: *Jornades sobre el Cisma d'Occident a Catalunya, les Illes i el País Valencià*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, p. 241-273.
- SOLDEVILA, Ferran (1965). *El Compromís de Casp*. Barcelona: Rafael Dalmau.
- URGELL HERNÁNDEZ, Ricard (2000). *Mallorca en el segle xv*. Palma: El Tall.
- VICENS VIVES, Jaume (1974). *Els Trastàmars*. Barcelona: Vicens Vives.